

فیلسوفی با زبان سرخ

درباره سید احمد فرید و نظریه غرب‌زدگی او

نقش بنیادین را ایفا می‌کرد. اساس علم‌الاسماء تاریخی، ظهور زمانی اسماء الهی در عالم شهادت است. نباید از یاد برد که حواله تاریخی حق در هر دوره مقتضای ماهیات متحقق در آن دوره است و بدون حواله تاریخی حق، ماهیات اقتضای ظهور نمی‌یابند. با این مقدمات می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که غفلت از ادوار و اکوار تاریخ، در واقع غفلت از تجلی اسماء‌الله در تاریخ است. حکمت انسی از نظرگاه فرید از مسیر روشنی برخوردار است که از ادوار تاریخی ابداعی او می‌گذرد. فرید معتقد است: «حکمت انسی از تفکر امت واحده‌ی سرآغاز تاریخ (پریروز) مبدا می‌گیرد و رو به سوی امت واحده‌ی پایان تاریخ (پس فردا) دارد.» برای فرید علاوه بر دوره‌بندی قرآنی تاریخ و علم‌الاسماء تاریخی، کلمه‌ها و لغات نیز از اهمیت برخوردار بود. تا جایی که منتقدانش او را «کلمه سوراخ‌کن» می‌نامیدند و دوستانش او را کسی می‌دانستند که از ورای حجاب‌ها به کلمه‌ها می‌نگرد.

فرید با تسلط خود بر زبان‌های اوستایی، سانسکریت، یونانی، پهلوی، لاتین، فارسی، آلمانی و فرانسوی، لغت‌ها را شناسایی و بازشناسایی تاریخی می‌کرد. او معتقد بود که در حکمت انسی مبدع کلمه خدا است و با توجه به اینکه امروز معنی کلمات مسخ می‌شوند؛ باید حجاب‌ها را درید، کلمات را کاوید تا به ریشه‌ی یگانه و حق آنها رسید. اطرفیان فرید معتقد بودند که او در اوقات تنهایی به دنبال تدوین دو دایره‌المعارف تطبیقی و فرهنگ اشتقاقی معطوف به ریشه‌شناسی لغات فارسی و ریشه‌ی مشترک واژه‌های عربی و یونانی بود. هر چند خودش می‌گفت که کتابی با عنوان «فرهنگ مفصل اشتقاقی» نگاشته است. کتابی که البته تاکنون هیچ‌کس آن را ندیده است. یکی از توانایی‌های فرید در کلمه‌شناسی ناظر به معادل‌یابی‌های او بود. استفاده هم‌هنگام فرید از کلمات ترس‌آگاهی، مرگ‌آگاهی و زندآگاهی به جای کاربرد کلمه‌ی هرمنوتیک؛ معادل‌گذاری بشرانگاری در برابر اومانیسیم؛ بیان نیست‌انگاری

وفاق نداشت، این است که احمد فرید موقف‌های بسیاری در تاریخ اندیشه‌ی معاصر ایران زمین دارد. هر چند که کتاب و رساله‌ای ننوشت، بازتاب ایجابی و سلبی آرای او در کتب و رسالات دیگر اندیشمندان روشن و مبرهن است. از سوی دیگر، وقتی که فرید برای کتاب نوشتن صرف نکرد، مصروف ارائه درس گفتار و برگزاری جلسات سخنرانی کرد. از آن همه سخنرانی که فرید پیش و پس از انقلاب ۱۳۵۷ دارد، بخش اندکی از آن روی کاغذ آمده است. کتاب «دیدار فرهی و فتوحات آخرالزمان» شامل درس‌هایی است که بخشی از آنها در سال ۱۳۵۸ و برخی دیگر در سال ۱۳۶۵ ایراد شده است. کتاب «غرب و غرب‌زدگی» نیز شامل ۱۲ جلسه درس‌گفتاری است که در سال ۱۳۶۳ بیان شده است. هر دوی این درس‌گفتارها اگرچه آموزنده هستند، اما به خوبی نشان‌دهنده‌ی آشفتگی بیانی و پریشانی مطالب و مباحث ارائه‌شده نیز هستند. هر چند که «در پس پریشانی و آشفتگی بیانی مجموعه‌ای از آراء و اندیشه‌های ناپوسته، مضامینی تکرارشونده وجود دارد که هر چند مستدل نمی‌شوند، بی‌انسجام هم نیستند و می‌توان آنها را به مثابه منظومه‌ای فکری عرضه داشت.» منظومه‌ای که از دوره‌بندی تاریخی آغاز می‌شود، با عبور از کلمه‌شناسی به وضع مفهوم غرب‌زدگی می‌رسد.

احمد فرید معتقد بود هر دوره‌ی تاریخی با نسخ صورتی و تاسیس صورت دیگری آغاز می‌شود. او پایبندی به حکمت انسی را تنها راه وصول به اسم اعظم و درک دوره‌ی پربروز و پس‌فردا ارزیابی می‌کرد. اما حکمت انسی چیست؟ خودش معتقد بود که «حکمت انسی، علم حضوری انسان به الله است.» می‌توان این توضیح تفسیری را افزود که حکمت انسی که احمد فرید از آن سخن می‌گفت، دستگاه فکری بود که با پیش چشم داشتن فلسفه‌ی هایدگر، به بازخوانی ابن عربی می‌پرداخت و در این میان کلمه‌شناسی یا علم‌الاسماء فرید،

محمود مزروع
روزنامه‌نگار

احمد فرید اهل فلسفه بود اما میراثی که از خود به جا گذاشت، بیش از آنکه به درد فلاسفه بخورد، مورد توجه روشنفکران اهل ایدئولوژی قرار گرفت. او یک فیلسوف بود و اگرچه در مقام دقت در تاریخ فرهنگی ایران فیلسوف ممتازی نبود اما موقعیتی استثنایی بابت توجه به تجدد و طرح پرسش فلسفی از تاریخ جدید ایران پیدا کرد؛ موقعیتی که نه تنها ارزش فلسفی آن شناخته نشد، بلکه تبدیل به فرصتی برای بهره‌برداری ایدئولوژیک شد. سرنوشت احمد فرید این بود که در نقطه‌ی عطف فلسفه و ایدئولوژی در تاریخ اندیشه ایران معاصر قرار بگیرد. او یکی از تاثیرگذارترین متفکران ایرانی در صد سال اخیر است که بر طیفی متنوع از اندیشمندان و روشنفکران ایرانی در دهه‌های چهل و پنجاه خورشیدی و به عبارتی در اوج گذار تاریخی ما اثر گذاشته است. به همین سبب می‌توان فرید را آینه‌ای دانست که بازتاب‌دهنده‌ی شخصیت و فرید اندیشمندان ایرانی در پنج دهه‌ی گذشته است. همین مرکزیت فرید باعث شده تا هم ستایش نصیب او شود و هم دشنام. هم او را فیلسوف بنامند و هم از او به عنوان شارلاتان یاد کنند. اگرچه از نظر عده‌ای فرید توانست مسبب ارتقای گفتمان معرفت‌شناختی در ایران به گفتمان وجودشناختی باشد اما از نظر برخی دیگر او نمادی از طغیان روشنفکری جهان‌سومی برای بازگشت به خود بود و جز این «فکر فرید من حیث‌المجموع فایده چندانی نداشت و جنبه‌های منفی تاثیرش در جامعه‌ی ما بیشتر از جنبه‌های مثبت آن بود.» احمد فرید در نقد متافیزیک، توجه دادن به نیست‌انگاری و نقد منطق ارسطویی همان راه پست‌مدرنیستی مارتین هایدگر را در ایران می‌یابید و در این راه از نقد بنیادین فیلسوفان غربی نمی‌هراسد.

نکته‌ای که نمی‌توان در مورد آن

مبای حکمت انسی

عباس معارف
۱۳۸۰

این کتاب در بردارنده بررسی و تحلیل مبای و مبانی حکمت انسی در افکار و آرای «سید احمد فرید» است و در سه بخش کلی تألیف و تدوین شده است: «حکمت انسی و دیگر انحای حکمت»، «انحای حکمت و مناهج منطق» و «وجود و مابه‌الوجود موجود به انضمام بحث مختصری در باب غرب‌زدگی». معارف در این اثر، حکمت انسی را به عنوان یکی از انواع حکمت، در افکار و اندیشه‌های فرید تحلیل کرده است.

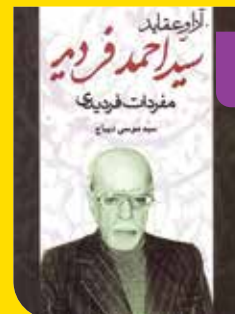
دیدار فرهی

محمد مددیپور
۱۳۸۱

کتاب حاضر، مشتمل بر مجموعه درس‌های احمد فرید به سعی مددیپور است. عناوین تعدادی از درس‌ها به این قرار است: علم‌الاسماء تاریخی، نظری در باب تاریخ، انقلاب و ثوره، دیدار و ایده، ایده‌آلیسم و رئالیسم، طاغوت، خداشناسی و وقت فوق‌منطقی، زبان و تفکر و کیش و دین، آگریستانس و آگریستانس‌الیسم، روحانیت و هنر، پرسش دوباره از عقل غربی و درباره زندگه و متافیزیک و اخلاق.

مفردات فریدی

موسی دیباج
۱۳۸۶

نگارنده در کتاب حاضر آراء و عقاید استاد سید احمد فرید را در باره‌ی موضوعات و افراد متفاوت و متعدد بیان می‌کند. مطالب کتاب با موضوع اباحت و ایرمرد شروع شده و با یهود و یهودیت پایان می‌یابد. در کتاب شرح داده شده که چرا فرید مایل به استقلال و تمیز و تجزیه‌ی حوزه‌های مختلف اشراق، تصوف، کلام، و فلسفه از یکدیگر بود و به امکان اتحاد این‌ها قائل نبود.